Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 51, Nisan 2021, s. 574-600

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.50572>

Nihat KALKANDELEN

Patnos Özel Eğitim Uygulama Okulu, nihatkalkandelen@hotmail.com

MÜZİK EĞİTİMİ ANABİLİM DALI ÖĞRENCİLERİNİN ARMONİ DERSİNE İLİŞKİN ÖZ DEĞERLENDİRMELERİ¹

Özet

Bu araştırma, müzik eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin armoni dersine ilişkin öz değerlendirmelerinin ölçülmesi amacıyla geliştirilen ölçeğin uygulanması ile elde edilen verilerin; *sınıf, cinsiyet, mezun olunan lise, çalgı, çalgıya olan ilgi ve piyanoya olan ilgi* değişkenlerine göre değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Armoni dersine yönelik öğrenci öz değerlendirmelerinin belirlenmesi amacıyla, “*Armoni Dersi Öz Değerlendirme Ölçeği*” adında bir ölçek geliştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini, rastgele (random) ve yansız olarak seçilmiş beş (5) üniversitenin Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda 2016-2017 yılında öğrenim görmekte olan, Armoni – Kontrapuan – Eşlik dersini almış lisans 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden iki yüz otuz üç (233) kişi oluşturmaktadır. Araştırmada elde edilen bulgularda, güzel sanatlar lisesi mezunu olan öğrencilerle diğer liselerden mezun öğrencilerin öz değerlendirmeleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu, piyanoya ve bireysel çalgısına ilgisi çok fazla olan öğrencilerle, ilgisi orta ve az olan öğrencilerin öz değerlendirmeleri arasında da anlamlı bir farklılık bulunduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Müzik Eğitimi, Müzik, Armoni, Armoni Eğitimi, Öz Değerlendirme

¹ Bu makale Nihat Kalkandelen’in 2019 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde tamamladığı “Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Öğrencilerinin Armoni Dersine İlişkin Öz Değerlendirmeleri ve Tutumları” adlı tezinden üretilmiştir.

SELF-EVALUATIONS OF MUSIC EDUCATION DEPARTMENT STUDENTS REGARDING HARMONY LESSONS

Abstract

This research has been conducted to evaluate the data obtained by the application of the scale developed to measure the self-assessments of the music education students towards harmony course according to the variables of class, gender, high school, instrument, interest in the instrument, and interest in the piano. A scale named “Harmony Self-Assessment Scale” was developed to determine students’ self-assessments towards the harmony course. The samples of the research are collected from five (5) randomly and unbiasedly selected university’s Faculty of Education, Music Teaching Department of Fine Arts Education in the years of 2016-2017. Samples are selected from 3rd and 4th grade students who are selected from the ones who have taken the Harmony – Counterpoint – Accompaniment courses; adding up to 233 students. According to the findings of the study, it has been observed that there are significant differences in self-evaluation between the graduate students from fine arts high school and other schools, also there is a significant difference between self-evaluations of students who have a very high, medium, and low level of interest in playing piano and their instrument.

Keywords: Music Education, Music, Harmony, Harmony Education, Self Assessment, Self Evaluatinos

GİRİŞ

Müzik, insanoğlunun yaşamının ayrılmaz bir parçasıdır. İnsanoğlunun çocukluğundan yaşlılığına ve hatta ölümünün de dahil olduğu her döneminde müzik; onunla doğar, büyür, olgunlaşır, yaşlanır ve onunla ölür. Bu durum aynı şekilde medeniyetler için de geçerlidir. Müzik evrenseldir, birleştiricidir ve uyumu temsil eder. Kullandığı dil sayesinde, birçok medeniyet birbiriyle hiç zorlanmadan iletişime geçebilir, aynı ortak paydada buluşabilir ve ortak kararlar verip bir bütün olabilir. Genel olarak müzik, insanoğlunun hayatının büyük bir bölümünde bilinçli veya bilinçsiz kullandığı bir sanat biçimidir.

Bir sanat dalı olarak müzik, temel teorik bilginin yanında devamlılığın gerekli olduğu disiplinli bir çalışma gerektirmektedir. Amatör ya da profesyonel, müzik ile uğraşan her bireyin belirli bir bilgi birikimine sahip olması elzemdir. Bireysel veya bir topluluğun parçası olarak, batı müziğinde veya Türk müziğinde, bireyin çaldığı eseri okuyabilmesi için her daim aktif kullanacağı bir nota bilgisine; topluluğun akışını anlayabilmesi ve ona göre bir değerlendirme yapabilmesi için kulak hakimiyetine; eser içerisinde yapılan işleri anlayabilmesi, çaldığı eserleri yorumlayabilmesi ve topluluk içerisinde yaptığı işi homojen hale getirebilmesi için teori ve kuram bilgisine sahip olması gereklidir. Bu yetkinliklere sahip bireylerin, oluşturdukları topluluklar ile yaptıkları müzikler; her daim gelişime açık olacak, yaşayacakları memnuniyet ile hem kişisel, hem de topluluk olarak mesleki tatmin yaşayacakları düşünülmektedir.

Müziği küçük yaşta bireylere sevdirmek, onlara hem doğru, hem de basit bir şekilde müziği anlatmak ve bu temellerin doğru şekilde kurulmasını sağlamak yolunda en büyük görev müzik öğretmenlerine düşmektedir. Her yönden yeterliliğini sağlamış bir müzik öğretmeni, bireylerin müziğe bakış açılarını değiştirmek, müzik çalışmalarına etkin katılabilmeleri için gerekli

donanıma sahip olmalarını sağlamak ve müzik yolculuğundaki ilk adımlarında bireylere rehber olmak gibi çok önemli görevlere sahiptir.

Teorik temelini sağlam almış bir müzik öğretmeni tek başına yeterli değildir. Müzik çok katmanlı bir yapıdır. İçerisinde birçok etmenin birleşimini barındırmaktadır. İşitme, teori, armoni, çalgı, eşlik, şan, koro, orkestra gibi müziğin temelini oluşturan yapı taşlarını bilmek ve bu bahsettiğimiz yapı taşlarının pratik olarak kullanımını tecrübe ile birleştirmek, bir müzik öğretmeni adayının eğitim dönemindeki önemli sorumluluklarındandır. Öğretmen adaylarının bu bilgileri pratik hale getirip içselleştirmesi, eğitim – öğretim hayatında karşılaşacakları birçok zorluğun üstesinden gelmesine yardımcı olacak, tecrübe ettikleri deneyimler sayesinde teorik bilgilerini uygulamaya geçirirken problemlerin bir bir üstesinden gelmeye başlamalarını sağlayacaktır. Öğretmen adaylarının bilgilerini tecrübe ile birleştirme noktasında ise, müziğin yapı taşları arasındaki bağlantıları anlamaları en önemli noktadır.

Reitan’a (2009) göre bugünün işitsel eğitimi çeşitli içerik, uygulama, yöntemlerden oluşmakta ve aralık, deşifre, melodik dikte, işitsel analiz, akor - armoni analizi, enstrüman dersleri gibi bileşenlere göre değişiklik göstermektedir. Morris (1932: 3) ise bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

“Son yıllarda armoni, kontrpuan ve yanlış bir başlıklandırma olan müzik teorisi adı altında çeşitli ortak konuların öğretme metodlarında belirgin değişiklikler olduğu görülmekte ve gittikçe bilinir hale geldikleri gözlemlenmektedir. En başında bu çalışmaların asıl amacının karakter olarak işitsel olduğu, diğer bir deyişle, öncelikle öğrencinin asıl sesler üzerinden akor ilişkileri üzerine daha net bir farkındalığa sahip olması sağlanarak duyuş olarak ses menzili genişlemesi ve daha keskin bir armonik algısı olması sağlanır. Armoni, işitsel eğitimin içinde özünü oluşturan, tıpkı diğerleri gibi büyük ölçekte belirli metodları olan bir formdur.”

Müziğin bileşenleri, her durumda birbirine bağlı ve birbiri ile koordineli hareket eden temelin önemli parçalarıdır. Teori bilgisine hakim olmadan enstrümana hakimiyet geliştirmek mümkün değildir. Aynı şekilde iyi bir enstrüman çalımı için iyi eğitilmiş bir işitme yeteneğine sahip olmak gerekmektedir. Bu temeli oluşturan faktörlerin birbirine bağlılığı anlaşıldığı takdirde, müziğin içerdiği sistemin anlaşılmasını da kolaylaştırmaktadır. Ancak içerisindeki tek bir yapı taşını dahi anlamlandıramadığımız zaman, bütün yapı üstümüze çökmeye başlamaktadır. Söz gelimi teorik dersler içerisinde armoni dersi, bütün bu yapı taşları içerisinde birleştirici bir etkiye sahip bir yapıdır. Öyle ki, çalgı topluluklarından form analizine, bireysel çalgıdan koroya, müziksel işitme okuma yazmadan bestelemeye kadar her bir yapının içerisinde bulunan son derece önemli bir müzik bileşenidir. Müzik öğretmeni adayı öğrencilerin, yukarıda anlatıldığı gibi nazari ve uygulamalı içeriğinin yoğun olması ve diğer alan dersleri ile yakın bir ilişkide olması sebebiyle, armoni dersine olan yetkinliklerinin tespit edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu bağlamda, öğrencilerin derse dair yeterliliklerini kendi öz değerlendirmeleri ile belirlemek ve çeşitli değişkenler üzerinden analiz ederek derse olan öz değerlendirmelerinin hangi parametrelerde değişim gösterdiğini tespit etmek amacı ile yola çıkılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, müzik eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin armoni dersine ilişkin öz değerlendirmelerinin ölçülmesi amacıyla geliştirilen “Armoni Dersi Öz Değerlendirme Ölçeği”nin uygulanması sonucunda ortaya çıkan öğrenci değerlendirmelerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmaktadır. Öğrencilerin armoni dersine yönelik bilgi birikimlerini ölçüp değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmanın, öğrencilerin derse yönelik eksikliklerinin tespit edilmesinde öğretim elemanlarına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Önemi

Armoni dersinin mesleki müzik eğitimi alan öğrenciler için, içeriğinin kapsamlı olması ve öğrencilerin yaratıcılığının da dersin içeriğinde önemli bir yer tutması nedeniyle müzik eğitimi alanının önemli derslerinden biri olduğu düşünülmektedir. Özellikle dersin sınav aşamasında, teorik ve uygulama boyutlarının beraber yer alması sebebiyle öğrenmede çeşitli güçlükler olabileceği öngörülebilmektedir. Bu bağlamda araştırmanın, öğrencilerin armoni dersindeki güçlü – zayıf yönlerinin kendi değerlendirmeleri ile ölçülmesi, bu öz değerlendirmelerden elde edilen veriler sonucunda ortaya çıkan olumlu/olumsuz yönlerin değerlendirilmesi açısından önem taşımakta olduğu düşünülmektedir. Armoni derslerinde öğrencilerin dersle ilgili güçlü/zayıf oldukları noktaların bulunması ve bu noktalar ile ilgili önerilerin ortaya konmasının, gelecek kuşakların gelişimi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Say’a (2001) göre müzik; seslerden oluşan bir sanattır. Uluç’a (2002) göre müzik; insan duygu ve düşüncelerinin estetik bir anlayış ile belirli bir sistem içerisinde sesler yoluyla dışa vurumudur. Şen’e (2016) göre müzik; insan ile varolan, insan tarafından meydana getirilen ve insan ile bir anlam kazanan bir olgudur. Charles Munch genel olarak müziği şu şekilde ifade etmiştir: “Müzik sözle anlatılmayana anlatma sanatıdır. Sözcüklerin anlatabildiği, zekanın kavrayabildiği şeylerin çok ötesine gidebilir. Müziğin alanı, belirsizliğin, elle tutulamayanın, düşlerin alanıdır. İnsanların bu dili konuşabilmelerini, Tanrı’nın bizlere verdiği en büyük zenginliklerden biri olarak görürüm.” (akt. Biber Öz, 2001). Uçan’a (2005) göre ise müzik; duygu, düşünce, tasarım ve izlenimleri, belirli bir amaç ve yöntem ile, belirli bir güzellik anlayışına göre birleştirilmiş seslerle işlenerek oluşan estetik bir bütündür. Bütün tanımların ortak noktası, insanoğlunun oluşturduğu bir sistem ve yine insanoğlunun algı biçiminin bir sonucu olarak oluşan estetik anlayışı doğrultusunda, doğada varolan sesleri kullanarak oluşturduğu bir ifade biçimi ve bir sanat dalı olmasıdır. Yani özetle müzik; doğadaki seslerin, insanoğlu tarafından, estetik bir algı ile işlenip, sistemsal bir yapı ile şekillendirilen sanatsal bir ifade biçimidir.

Armoni, uyumdur. Seslerin, akorların birbirleriyle eşleşmesi sonucunda ortaya çıkan ahenktir. Müziğin en temel altyapısı, çoksesliliğin temel taşı, seslerin ve ritmin uyumlu bir şekilde işleyişini sağlayan en önemli etmendir. Say’a (2001: 97) göre armoni, seslerin hareket prensiplerini inceleyen ahenk bilimi ve sanatıdır. Loewengard (1905: 1) ise armoniyi şu şekilde tanımlamaktadır:

“Armoni, ton dilinin grameridir. Nasıl ki dil üstünde üstünkörü bir hakimiyetten fazlasına sahip olmak için gramer bilgisi önemliyse, aynı şekilde armoni bilgisi de müzik okuyan herkes için o derecede önemlidir. (Basit bir pedagojik temelde)

armoni egzersizleri kendi elementlerine çözülmek yerine çoğunlukla kendisinden ayrı elementler ile birleşimler oluşturduğundan beri öğrenciler bu egzersizleri besteleme hazırlıklarında kolayca tespit edebilir hale geldiler.”

Armoni bir sistemdir. Yapı taşları ve kuralları, aynı bir saatin çarkları gibi, sistematik ve uyumlu bir şekilde işler. Sesler bir düzen içerisinde, yatay hareket ettikleri zaman müziği oluşturabilirler. Ancak çokseslilik yapılmak istenir ise bu sesler hem dikey hem de yatay hareket etmek zorundadır. Ezgiler yatay hareket ettiklerinde ezgi, dikey hareket ettiklerinde ise akorlar oluşur. Akorlar çoksesliliğin temelinde bulunan yapıdır. Akorlar sayesinde yatay haldeki ezgiler çoksesli hale getirilebilir. Armoni de ezgilerin yürüyüşleri ile birlikte çoksesliliği ile ilgilenir.

Armoni eğitimi, mesleki müzik eğitiminin en temel ve en önemli derslerinden biri olan Armoni – Kontrapuan - Eşlik dersinin içerisinde yer alan önemli bir ders alanıdır. Armoni eğitimi ile amaçlanan, öğrencilerin bir arada tınlayan seslerin birbirleriyle olan ilişkilerini anlayabilmelerini, bunların çözümlemelerini yapabilmelerini ve eserler üzerinde pratiğe döküp uygulamaya geçirmelerini sağlayabilmektir. Bu amaçları gerçekleştirmek için, çokseslilik duygusunu geliştirmek, eserlerin analizini yapabilmek, eseri iyi çözümseyip iyi özümseyebilmek, bu kazanımlarla beraber besteleme yönünde gelişmek ve bu kazanımları besteleme teknikleriyle beraber kullanabilmek büyük önem arz etmektedir. Bu konuyu Taviloğlu (Çevik, Canbey ve Taviloğlu, 2012, s.71) şu şekilde tanımlamaktadır:

“Müzisyenin, çaldığı eseri önce kendisinin hissetmesi gerekir ki sonra dinleyiciye yansıtabilsin. Bu da eserin ruhunu anlamakla olabilir. İcra eden kişi çaldığı eseri sadece kendisi anlamamalı, onu herkese anlatabilmeyi de bilmelidir. Bunun için de eserin anlamını bulup, cümleleri düşünüp, eşlik eden kısımları görmesi gerekir.”

Piston’a (1959) göre armoni, herşeyden önce akademisyenlerden bestecilere, sanatçılardan orkestra şeflerine, öğretmenlerden müzikologlara kadar müzik alanının tüm tüm üyeleri için vazgeçilmez bir yapıdır. Özellikle akademisyenler için armoni, besteciden bile daha önemlidir. Çünkü, geçmişin veya bugünün bireysel tarzlarının akıllıca değerlendirilmesi için temel oluşturmaktadır. Yine Taviloğlu (Çevik ve diğerleri, 2012, s.71) armoni eğitiminin önemini şu şekilde tanımlamaktadır:

“Bir müzik eserini iyi anlayabilmek, iyi algılayabilmek için öncelikle o eserin yapısını iyi bilmek gerekir. Müzik eserini icra ederken; kuru seslendirme yapmamak için o eserin anlatmak istediği ifadeler düşünülüp, yaşatılıp aktarılmalıdır. Eseri ifade ederken o eserin anlatmak istediğini tam olarak anlayabilmemiz için, iyi bir armoni bilgisine sahip olmamız gerekmektedir.”

Armoni dersi, Eğitim Fakültelerinin Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalları’nda öğretilen en temel derslerden biridir. Bu dersin hem nazari hem de uygulamalı bir yapıda olduğu görülmektedir. Bunun nedeni şu şekilde açıklanabilir; uygulamalar, kuramsal bilgilerle desteklendiğinde anlam kazandığı gibi, kuramsal bilgiler de uygulamalarla pekiştirildiğinde anlamlı hale gelir. Burada asıl amaç, kişinin, kuramsal bilgileri müziğin uygulamalı yönüne dahil ederek, icrada ve/veya teoride anlamlı bir bütün oluşturmaya altyapı oluşturmaktır. Bu sebeple Armoni dersi belirli kurallar ve çerçeveler üzerinden hareket eden metodik bir derstir. Belirli yapıları ve kuralları vardır. Her müzisyen ve müzikle ilgilenen için gerekli olduğu gibi, müzik öğretmenleri için de büyük bir önem teşkil etmektedir. Bunu Sevgi

(2005), tek sesli bir ezginin altındaki gizli çoksesliliği sezip, ortaya çıkarabilme, uygulamaya dönüştürebilme becerisi kazandırması açısından armoni eğitiminin bir müzik öğretmeni için mutlaka gerekli olduğunu vurgulayarak ifade etmiştir.

Öz Değerlendirme

Öz değerlendirmeyi; Boud (1986) öğrencilerin çalışmalarına uygulayacakları kriterleri belirleyiş sürecine katılmaları ve bu kriterleri hangi derecede yerine getirdikleri konusunda değerlendirmede bulunmaları olarak, Cram (1995) öğrencilerin neler bildiklerini, nasıl hissettiklerini ve neler yapabildiklerini fark etme sürecine dahil etmek olarak, Lewkowicz ve Moon (1985) öğrenen bireylerin kendi başarı ve başarısızlıklarına, kendileri veya başkaları tarafından belirlenmiş hedeflerin ışığında karar vermelerini sağlayan bir süreç olarak tanımlamıştır. (akt. Uysal, 2008).

Öz değerlendirme uygulaması sayesinde öğrenciler, neleri öğrendiklerine, nerelerde sorun yaşadıklarına ve nasıl öğrendiklerine dair fikir sahibi olabilmektedirler. Bu şekilde güçlü ve zayıf yanlarını gözlemleyebilmekte ve kendilerine dair bakış açısı geliştirebilmektedirler (Kutlu, Doğan, & Karakaya, 2017).

Öz değerlendirme, öğrenim sürecinde ve özellikle öğrencinin başarısının gözlemlenmesi – geliştirilmesi safhasında önemli bir role sahiptir. Öz değerlendirmenin öğrenim sürecindeki katkıları şu şekilde sıralanabilir:

Birey, kendini nesnel şekilde gözlemler.

Birey, olaylara değişik açılardan bakmaya ve eleştiri yapmaya başlar.

Birey, zayıf ve kuvvetli taraflarını keşfeder.

Birey, öğrenme sürecine daha aktif katılım sağlar.

Birey, sorun çözme, eleştirel düşünme, karar verme gibi çeşitli bilişsel becerilerini geliştirir.

Birey, öğrenmeye karşı ilgisini arttırarak akademik başarısını yükseltir (Kutlu et al., 2017).

Öz değerlendirmenin ölçekleri, taslak biçiminde hazırlanmış kontrol listeleri ve sorulardan başlayan bir formattan, kompozisyonda ürettikleri yansımaları sorgulayan formata kadar birçok şekilde ortaya çıkabilir. Bütün ölçeklerin ortak noktası ise, öğrencilerin neyi öğrendiklerini ve hangi alanlarda problem yaşadıklarını değerlendirmelerine, gelişimlerinin farkına varmalarına olanak sağlamasıdır (Bahar, Nartgün, Durmuş, & Bıçak, 2015).

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesi başlıkları altında araştırmanın yöntemi incelenecektir.

Araştırma Modeli

Araştırmada model, varolan bir durumun ortaya çıkarılması amaçlandığı için betimsel tarama modelidir. Tarama modelleri içerisinde yer alan genel tarama modelleri, çok sayıda birimden oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak için, evrenin tamamı ya da evren içerisinde alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemelerini tanımlar (Karasar, 2015).

Bu araştırmada, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı öğrencilerinin Armoni – Kontrpuan – Eşlik dersinin Armoni bölümüne yönelik olan bilgilerinin belirli değişkenler doğrultusunda ölçülmesi amaçlanmakta ve bu doğrultularda öğrencilerin bilgi durumlarına değişkenlerin bir etkisi olup olmadığı incelenmektedir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Türkiye’deki Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalları’nda öğrenim görmekte olan, Armoni – Kontrpuan – Eşlik dersini 2. dönem itibarıyla 4 dönem armoni dersi almış 3. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

2018 – 2019 öğretim yılı itibarıyla bütün üniversitelerde “Yeni Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları” yürürlüğe girmiş olup, yeni dönemin 1.sınıflarına yenilenen ders programı uygulanmaya başlanmıştır. Bu ders programı kapsamında, “Armoni” dersi 2. ve 3.sınıfta ikişer dönem olmak üzere toplam dört dönemden, 2.sınıfta iki dönem olacak şekilde planlanmış ve 3.sınıfta “Gitar Eğitimi ve Eşikleme” adında yeni bir ders eklenerek değiştirilmiştir. Ancak araştırmanın yapıldığı dönemlerde hem yeni programın yürürlüğe girmemiş olması, hem de yeni programın yürürlüğe girdiği 1. sınıfların dönem itibarı ile “Armoni” dersinin hiçbir dönemini almamış olması dolayısıyla bu araştırmada yeni program değerlendirilmeye alınmamıştır.

Araştırmanın örneklemi, rastgele (random) ve yansız olarak seçilmiş beş (5) üniversitenin Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda 2016-2017 yılında öğrenim görmekte olan, Armoni – Kontrpuan – Eşlik dersini almış lisans 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden iki yüz otuz üç (233) kişi oluşturmaktadır. Örneklemi oluşturan üniversiteler aşağıda belirtilmiştir:

Atatürk Üniversitesi K. Karabekir Eğt. Fak. GSEB Müzik Öğretmenliği ABD

Harran Üniversitesi Eğt. Fak. GSEB Müzik Öğretmenliği ABD

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğt. Fak. GSEB Müzik Öğretmenliği ABD

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğt. Fak. GSEB Müzik Öğretmenliği ABD

Trakya Üniversitesi Eğt. Fak. GSEB Müzik Öğretmenliği ABD

Verilerin Toplanması

Armoni dersine yönelik öğrenci öz değerlendirmelerinin belirlenmesi amacıyla Kalkandelen ve Çağlar’ın (2021) geliştirdiği, “Armoni Dersi Öz Değerlendirme Ölçeği” adında 33 maddelik bir ölçek kullanılmıştır. Kullanılan ölçek 5’li likert formunda olup, “Kesinlikle Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Kesinlikle Katılmıyorum”, şeklinde ölçeklendirilmiştir. Ölçek ile birlikte kullanılması amacı ile, araştırmalarda daha detaylı verilerin elde edilebilmesi için, dersin yardımcı elementlerini oluşturan materyaller olarak tanımlayabileceğimiz çalgılarına ve piyanoya yatkınlıklarının ve demografik özelliklerinin derse olan öz değerlendirmelerindeki etkisini ölçmede kullanılan bir Kişisel Bilgi Formu da ölçeğe eklenmiştir. Daha detaylı bulgular elde edebilmek adına; Kalkandelen ve Çağlar’ın ölçeğe uyguladığı faktör analizi sonucunda oluşan faktör grupları bu çalışmada kullanılmış olup, öncelikle faktör analizi ile oluşan veri gruplarına, ardından da verilerin tamamına parametrik testler uygulanmıştır. Öz değerlendirme ölçeğine uygulanan faktör analizi sonucunda veriler dört faktör altında toplanmıştır. Oluşan faktörler ve faktörler altında toplanan ölçek maddeleri şunlardır:

1. Faktör – Akorda İşleyici Hareketler: 11., 10., 13., 9., 14., 12., 8. madde.
2. Faktör – Basit Akor Kurulumları ve Hareketleri: 5., 1., 7., 2., 6., 4., 3., 33. madde.
3. Faktör – Armonide Yan Basamaklar ve Dominantlar: 20., 21., 22., 19., 16., 18., 32., 17., 24., 15. madde.
4. Faktör – Armonide Tonal Değişim Elementleri: 31., 29., 30., 27., 28., 26., 23., 25. madde.

Verilerin Çözümlemesi

Bu araştırmada, elde edilen verilerin çözümlemesi için SPSS Statistics 22.0 paket programı kullanılmış olup; olumlu ve olumsuz ifadeler içeren soruların içeriğine bakılmaksızın öğrencilerin verdikleri cevaplara göre verilerin kodlaması yapılmış, verilerin SPSS programına girişi yapıldıktan sonra olumsuz ifade içeren sorular belirlenmiş ve öğrencilerin sorularda verdikleri cevapların doğru değerlendirilebilmesi için recode yapılmıştır. Verilerin çözümlemesi için gereken yöntemin belirlenmesinde Kolmogorov – Smirnov Testi uygulanmış, verilerin belirlenen parametrelerde eşit dağılıp dağılmadığı gözlenmiş ve verilerin eşit dağıldığı tespit edilmiştir. Bu sebeple piyanoya ve çalgılarına olan yatkınlıklarının ve demografik özelliklerinin derse olan öz değerlendirmelerindeki etkisini ölçmek amacıyla yöntem olarak, parametrik testler olan T – Testi ve Tek Yönlü (Faktörlü) Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

T – Testi

T – Testi, iki ilişkisiz örneklem ortalamaları arasındaki farkın anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini test eder (Büyüköztürk, 2015). Deneysel ve tarama çalışmalarında kullanılan bu test yöntemi, deneklerin ya da katılımcıların iki deneysel koşuldan (iki ayrı alt gruptan) sadece birinde bulunmasını ve orada ölçülmesini gerektiren tek faktörlü gruplararası desenler için uygun olan bir işlemdir (Büyüköztürk, 2015).

Tek Yönlü (Faktörlü) Varyans Analizi (ANOVA)

Tek yönlü (faktörlü) varyans analizi (ANOVA), ilişkili olmayan iki ya da daha çok örneklem ortalaması arasındaki farkın, sıfırdan anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını test etmek üzere kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2015). Başka bir deyişle, iki ve/veya daha fazla ilişkisiz grubun, meydana getirdiği ortalamaların oluşturduğu farklar esas alınır. Bu farkların, üzerinde durulan değişken bakımından, sıfıra göre anlamlı farklı dağılımlara sahip olup olmadığını test etmesine dayalı bir analiz yöntemidir. Deneysel ve tarama çalışmalarında kullanılan ANOVA, deneklerin ya da katılımcıların iki ya da daha çok deneysel koşuldan sadece birinde bulunmasını ve orada ölçülmesini gerektirir. Bu durum elde edilen ölçüm (puan) setlerinin birbirinden ilişkisiz olmasını gösterir (Büyüköztürk, 2015).

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde demografik bulgular ve bunlara bağlı olarak incelenen öz değerlendirme sonuçları incelenecektir. Öz değerlendirme bulguları, faktör analizi sonucunda oluşan dört faktör grubu üzerinden incelenmiştir.

Demografik Bulgular

Katılımcıların cinsiyet, sınıf, enstrüman, mezun olduğu lise, piyanoya olan ilgisi ve enstrümanına olan ilgisi aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 1: Öğrencilerin Cinsiyetlerine, Mezun Olduğu Liseye, Sınıflarına, Çalgılarına, Enstrümanına Olan İlgisine, Piyanoya Olan İlgisine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sayı	%
Erkek Öğrenci	103	%44.2
Kız Öğrenci	130	%55.8
Mezun Olduğu Lise	Sayı	%
Güzel Sanatlar Lisesi	147	%63.5
Diğer Liseler	84	36.5
Sınıf	Sayı	%
3. Sınıf	112	%48.1
4. Sınıf	121	%51.9
Enstrüman	Sayı	%
Yan Flüt	35	%15
Keman	73	%31,3
Viyolonsel	20	%8,6
Gitar	51	%21,9
Viyola	18	%7,7
Bağlama	22	%9,4
Diğer (Ud, Şan, Klarnet...)	13	%5,6
Enstrümana Olan İlgi	Sayı	%
Çok Az	9	%3,9
Az	15	%6,4
Orta	52	%22,3
Fazla	61	%26,2
Çok Fazla	95	%40,8
Piyanoya Olan İlgi	Sayı	%
Çok Az	24	%10,3
Az	31	%13,3
Orta	81	%34,8
Fazla	45	%19,3
Çok Fazla	50	%21,5

Öğrencilerin Armoni Dersine İlişkin Öz Değerlendirmeleri

Öğrencilerin derse ilişkin öz değerlendirmelerinin nasıl olduğuna dair istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla, öğrencilerin sorulara verdikleri yanıtların ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Öğrencilerin Armoni Dersine İlişkin Öz Değerlendirmeleri

Sorular	Ortalama	Standart Sapma
Akorlar arasında <i>Ortak Ses</i> bulmakta sorun yaşamam.	4,09	0,99
Akorlar arası <i>Bağlantı</i> kurallarını bilirim.	4,05	0,87
Akorlarda durumların <i>Dar</i> veya <i>Geniş</i> olduğunu tespit edebilirim.	4,01	0,95
<i>Akorların Çevrim Durumları</i> ’nı bilirim.	4,17	0,88
<i>Kadans Çeşitleri</i> ’ni kurmakta sorun yaşamam.	3,84	0,94
Akora <i>Yabancı Sesler</i> ’i tespit ederim.	4,12	0,89
<i>Geçici Sesler</i> ’i tespit ederim.	3,89	0,93
<i>Geçici 6/4 Akoru</i> ’nu doğru şekilde kullanırım.	3,74	1,03
<i>İşleyici Sesler</i> ’i tespit ederim.	3,56	1,05
<i>İşleyici 6/4 Akoru</i> ’nu doğru şekilde kullanırım.	3,55	1,05
<i>Geciktirici Sesler</i> ’de uyulması gereken kuralları bilirim.	3,66	1,01
<i>Apojyati 6/4 (Abanti 6/4) Akoru</i> ’nu doğru şekilde kullanırım.	3,09	1,18
<i>Geciktirici Sesler</i> ’i eserler içerisinde ayırt edebilirim.	3,59	1,08

Öncü Sesler'i eserler içerisinde ayırt edebilirim.	3,69	1,02
Dominant 7'li (D7) Akoru ve Çevrimleri'nde dikkat edilmesi gereken hususları bilirim.	3,86	1,01
Dominant 7'li (D7) Akoru ve Çevrimleri'ni eserler içerisinde ayırt edebilirim.	3,72	1,04
Dominant 9'lu (D9) Akoru ve Çevrimleri'nin kullanım yerlerini bilirim.	3,49	1,07
Dominant 9'lu (D9) Akoru ve Çevrimleri'ni eserler içerisinde ayırt edebilirim.	3,47	1,06
Majörlerde ve Minör'de Yan Basamak (II, III, VI, VII. Derece) Akorları'nı bilirim.	3,86	1,04
Yan Basamak (II, III, VI, VII. Derece) Akorları'nı eserler içerisinde ayırt edebilirim.	3,71	0,97
Yan Dereceler'in (II, III, VI, VII. Derece) Paralellik durumlarını bilirim.	3,51	0,99
Yan Dereceler'in (II, III, VI, VII. Derece) Karşıtlık durumlarını bilirim.	3,36	1,01
Alterasyon'da kullanılan yöntemleri doğru şekilde uygulayım.	3,36	1,06
Majörlerde Altılı'nın Pestleşmesi'ni doğru şekilde kullanırım.	3,51	1,09
İkili'nin Pestleşmesi'ni doğru şekilde kullanırım.	3,49	1,06
Napoliten Akoru'nu bilirim.	3,16	1,29
Çift Dominant (DD) Akoru'nda dikkat edilmesi gereken hususları bilirim.	3,08	1,15
Çift Dominant (DD) Akoru'nu eserler içerisinde ayırt edebilirim.	3,00	1,17
Modülasyon'da dikkat edilmesi gereken hususları bilirim.	3,44	1,13
Modülasyon çeşitlerini bilirim.	3,31	1,18
Modülasyon'u eserler içerisinde ayırt edebilirim.	3,6	1,23
Armoni Çözümlemeleri'nde Bass Partisi'nde çözümleme yapabilirim.	4,23	0,84
Armoni Çözümlemeleri'nde Soprano Partisi'nde çözümleme yapabilirim.	3,74	1,05
Toplam Ort.		3,61

Öğrencilerin armoni dersine ilişkin öz değerlendirmeleri incelendiğinde, bass partisini çözümlemede ($\bar{x} = 4,23$), akorlar arasında ortak ses bulmada ($\bar{x} = 4,09$), akorlar arası bağlantı kurmada ($\bar{x} = 4,05$), akorların durumlarının tespitinde ($\bar{x} = 4,01$), akorların çevrim durumlarının tespitinde ($\bar{x} = 4,17$), akora yabancı seslerin tespitinde ($\bar{x} = 4,12$), kadans çeşitlerini kurmada ($\bar{x} = 3,84$), soprano partisini çözümlemede ($\bar{x} = 3,74$), geçici seslerin tespitinde ($\bar{x} = 3,89$), geçici 6/4 akorunu kullanmada ($\bar{x} = 3,74$), geciktirici sesleri kullanmada ($\bar{x} = 3,66$), öncü seslerin tespitinde ($\bar{x} = 3,69$), D7 akoru ve çevrimlerini kurmada ($\bar{x} = 3,86$), D7 akoru ve çevrimlerinin tespitinde ($\bar{x} = 3,72$), majörlerde ve minörlerde yan basamak akorlarına hakimiyette ($\bar{x} = 3,86$) ve yan basamak akorların tespitinde ($\bar{x} = 3,71$) iyi iken, modülasyonun tespitinde ($\bar{x} = 3,60$), işleyici seslerin tespitinde ($\bar{x} = 3,56$), işleyici 6/4 akorunu kullanmada ($\bar{x} = 3,55$), abantı 6/4 akorunu kullanmada ($\bar{x} = 3,09$), geciktirici seslerin tespitinde ($\bar{x} = 3,59$), D9 akoru ve çevrimlerini kullanmada ($\bar{x} = 3,49$), D9 akoru ve çevrimlerinin tespitinde ($\bar{x} = 3,47$), yan derecelerın paralellik durumlarına hakimiyette ($\bar{x} = 3,51$), yan derecelerın karşıtlık durumlarına hakimiyette ($\bar{x} = 3,36$), alterasyonu kullanmada ($\bar{x} = 3,36$), majörde altılı pestleşmesini kullanmada ($\bar{x} = 3,51$), ikili pestleşmesini kullanmada ($\bar{x} = 3,49$), napoliten akoruna hakimiyette ($\bar{x} = 3,16$), çift dominant akoruna hakimiyette ($\bar{x} = 3,08$), çift dominant akorunun tespitinde ($\bar{x} = 3,00$), modülasyon kurallarına hakimiyette ($\bar{x} = 3,44$) ve modülasyon çeşitlerine hakimiyette ($\bar{x} = 3,31$) ise çekimser seviyededirler. Öğrencilerin armoni dersine ilişkin genel öz değerlendirmeleri ise çekimser düzeydedir. (1 – 2,333: zayıf, 2,334 – 3,667: çekimser, 3,668 – 5: iyi)

Öğrencilerin Derse İlişkin Öz Değerlendirmelerinin Cinsiyete Göre İncelenmesi

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre derse ilişkin öz değerlendirmelerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla, faktör analizinde gruplanan sorulara ayrı ayrı ve akabinde de öz değerlendirme sorularının bütününe T – Testi uygulanmıştır. Ölçeğin analiz sonuçları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü Faktör Grubunun ve Öğrenci Öz Değerlendirme Genel Sonuçlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Birinci Faktör-Akorda İşleyici Hareketler						
Cinsiyet	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Kız Öğrenci	130	3.49	0.79	231	1.41	0.160
Erkek Öğrenci	103	3.64	0.84			
İkinci Faktör-Basit Akor Kurulumları ve Hareketleri						
Cinsiyet	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Kız Öğrenci	130	3.95	0.60	231	1.04	0.297
Erkek Öğrenci	103	4.04	0.66			
Üçüncü Faktör-Armonide Yan Basamaklar ve Dominantlar						
Cinsiyet	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Kız Öğrenci	130	3.63	0.70	231	1.00	0.316
Erkek Öğrenci	103	3.73	0.75			
Dördüncü Faktör-Armonide Tonal Değişim Elementleri						
Cinsiyet	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Kız Öğrenci	130	3.23	0.80	231	1.45	0.148
Erkek Öğrenci	103	3.40	1.02			
Öz Değerlendirme Genel Sonuçlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması						
Cinsiyet	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Kız Öğrenci	130	3.57	0.58	231	1.48	0.140
Erkek Öğrenci	103	3.69	0.66			

Birinci faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Birinci faktöre yönelik olarak, kız öğrencilerin ortalaması 3.49, erkek öğrencilerin ortalaması 3.64 bulunmuştur. Kız öğrencilerle erkek öğrenciler arasında 0.15’lik bir fark bulunmasına ve erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha olumlu gözükmesine rağmen, “ $p < 0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.160 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden büyük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

İkinci faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. İkinci faktöre yönelik olarak, kız öğrencilerin ortalaması 3.95, erkek öğrencilerin ortalaması 4.04 bulunmuştur. Kız öğrencilerle erkek öğrenciler arasında 0.09’luk bir fark bulunmasına ve erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha olumlu gözükmesine rağmen, “ $p < 0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.297 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden büyük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Üçüncü faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Üçüncü faktöre yönelik olarak, kız öğrencilerin ortalaması 3.63, erkek öğrencilerin ortalaması 3.73 bulunmuştur. Kız öğrencilerle erkek öğrenciler arasında 0.10’luk bir fark bulunmasına ve erkek öğrenciler kız öğrencilere göre

daha olumlu gözükmesine rağmen, “ $p<0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.316 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden büyük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Dördüncü faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Dördüncü faktöre yönelik olarak, kız öğrencilerin ortalaması 3.23, erkek öğrencilerin ortalaması 3.40 bulunmuştur. Kız öğrencilerle erkek öğrenciler arasında 0.17’lik bir fark bulunmasına ve erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha olumlu gözükmesine rağmen, “ $p<0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.148 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden büyük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Öz değerlendirmelerin geneline uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Öğrencilerin öz değerlendirmelerinin geneline yönelik olarak, kız öğrencilerin ortalaması 3.57, erkek öğrencilerin ortalaması 3.69 bulunmuştur. Kız öğrencilerle erkek öğrenciler arasında 0.12’lik bir fark bulunmasına ve erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha olumlu gözükmesine rağmen, “ $p<0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.140 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden büyük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Öğrencilerin Göre Derse İlişkin Öz Değerlendirmelerinin Mezun Oldukları Lise Türüne Göre İncelenmesi

Öğrencilerin mezun oldukları lise türüne göre derse ilişkin öz değerlendirmelerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla, faktör analizinde gruplanan sorulara ayrı ayrı ve akabinde de öz değerlendirme sorularının bütününe T – Testi uygulanmıştır. Ölçeğin analiz sonuçları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü Faktör Grubunun ve Öğrenci Öz Değerlendirmelerinin Genelinin Mezun Olunan Lise Türüne Göre Karşılaştırılması

Birinci Faktör-Akorda İşleyici Hareketler						
Mezun Oldukları Lise Türleri	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Güzel Sanatlar Lisesi	147	3.63	0.79	229	1.99	0.047
Diğer Liseler	84	3.41	0.85			
İkinci Faktör-Basit Akor Kurulumları ve Hareketleri						
Mezun Oldukları Lise Türleri	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Güzel Sanatlar Lisesi	147	4.02	0.60	229	0.81	0.415
Diğer Liseler	84	3.94	0.68			
Üçüncü Faktör-Armonide Yan Basamaklar ve Dominantlar						
Mezun Oldukları Lise Türleri	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Güzel Sanatlar Lisesi	147	3.76	0.63	229	2.51	0.012
Diğer Liseler	84	3.51	0.85			
Dördüncü Faktör-Armonide Tonal Değişim Elementleri						
Mezun Oldukları Lise Türleri	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Güzel Sanatlar Lisesi	147	3.45	0.83	229	3.23	0.001
Diğer Liseler	84	3.05	0.99			
Öz Değerlendirme Genel Sonuçlarının Mezun Olunan Lise Türüne Göre Karşılaştırılması						
Mezun Oldukları Lise Türleri	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Güzel Sanatlar Lisesi	147	3.70	0.56	229	2.65	0.009
Diğer Liseler	84	3.48	0.70			

Birinci faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; mezun oldukları lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Birinci faktöre yönelik olarak, güzel sanatlar lisesi mezunu öğrencilerin ortalaması 3.63, diğer liselerden mezun öğrencilerin ortalaması 3.41 bulunmuştur. Güzel sanatlar lisesi mezunu öğrencilerle diğer liselerden mezun öğrenciler arasında 0.22'lik bir fark vardır ve güzel sanatlar lisesi mezunu öğrenciler diğer lise mezunu öğrencilere göre daha olumlu gözükmektedir. “ $p<0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.047 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden küçük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

İkinci faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; mezun oldukları lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. İkinci faktöre yönelik olarak, güzel sanatlar lisesi mezunu öğrencilerin ortalaması 4.02, diğer liselerden mezun öğrencilerin ortalaması 3.94 bulunmuştur. Güzel sanatlar lisesi mezunu öğrencilerle diğer liselerden mezun öğrenciler arasında 0.08'lik bir fark bulunmasına ve güzel sanatlar lisesi mezunu öğrenciler diğer liselerden mezun öğrencilere göre daha olumlu gözükmesine rağmen, “ $p<0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.415 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden büyük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Üçüncü faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; mezun oldukları lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Üçüncü faktöre yönelik olarak, güzel sanatlar lisesi mezunu öğrencilerin ortalaması 3.76, diğer liselerden mezun öğrencilerin ortalaması 3.51 bulunmuştur. Güzel sanatlar lisesi mezunu öğrencilerle diğer liselerden mezun öğrenciler arasında 0.25'lik bir fark vardır ve güzel sanatlar lisesi mezunu öğrenciler diğer lise mezunu öğrencilere göre daha olumlu gözükmektedir. “ $p<0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.012 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden küçük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Dördüncü faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; mezun oldukları lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Dördüncü faktöre yönelik olarak, güzel sanatlar lisesi mezunu öğrencilerin ortalaması 3.45, diğer liselerden mezun öğrencilerin ortalaması 3.05 bulunmuştur. Güzel sanatlar lisesi mezunu öğrencilerle diğer liselerden mezun öğrenciler arasında 0.40'lık bir fark vardır ve güzel sanatlar lisesi mezunu öğrenciler diğer lise mezunu öğrencilere göre daha olumlu gözükmektedir. “ $p<0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.001 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden küçük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Öz değerlendirmelerin geneline uygulanan analizler sonucunda; mezun oldukları lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Öğrencilerin öz değerlendirmelerinin geneline yönelik olarak, güzel sanatlar lisesi mezunu öğrencilerin ortalaması 3.70, diğer liselerden mezun öğrencilerin ortalaması 3.48 bulunmuştur. Güzel sanatlar lisesi mezunu öğrencilerle diğer liselerden mezun öğrenciler arasında 0.22'lik bir fark vardır ve güzel sanatlar lisesi mezunu öğrenciler diğer lise mezunu öğrencilere göre daha olumlu gözükmektedir. “ $p<0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.009 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden küçük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Öğrencilerin Derse İlişkin Öz Değerlendirmelerinin Sınıflara Göre İncelenmesi

Öğrencilerin sınıflarına göre derse ilişkin öz değerlendirmelerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla, faktör analizinde gruplanan sorulara ayrı ayrı ve akabinde de öz değerlendirme sorularının bütününe T – Testi uygulanmıştır. Ölçeğin analiz sonuçları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü Faktör Grubunun ve Öğrenci Öz Değerlendirmelerinin Genelinin Sınıflara Göre Karşılaştırılması

Birinci Faktör-Akorda İşleyici Hareketler						
Sınıf	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
3. Sınıf Öğrencileri	112	3.46	0.84	231	1.67	0.096
4. Sınıf Öğrencileri	121	3.64	0.79			
İkinci Faktör-Basit Akor Kurulumları ve Hareketleri						
Sınıf	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
3. Sınıf Öğrencileri	112	3.94	0.66	231	1.14	0.255
4. Sınıf Öğrencileri	121	4.03	0.60			
Üçüncü Faktör-Armonide Yan Basamaklar ve Dominantlar						
Sınıf	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
3. Sınıf Öğrencileri	112	3.68	0.65	231	0.13	0.893
4. Sınıf Öğrencileri	121	3.67	0.79			
Dördüncü Faktör-Armonide Tonal Değişim Elementleri						
Sınıf	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
3. Sınıf Öğrencileri	112	3.21	0.88	231	1.46	0.144
4. Sınıf Öğrencileri	121	3.39	0.93			
Öz Değerlendirme Genel Sonuçlarının Sınıflarına Göre Karşılaştırılması						
Sınıf	n	$\bar{X}$	S	sd	t	p
3. Sınıf Öğrencileri	112	3.57	0.59	231	1.16	0.245
4. Sınıf Öğrencileri	121	3.67	0.64			

Birinci faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin sınıflarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Birinci faktöre yönelik olarak, 3. sınıf öğrencilerinin ortalaması 3.46, 4. sınıf öğrencilerinin ortalaması 3.64 bulunmuştur. 3. sınıf öğrencileri ile 4. sınıf öğrencileri arasında 0.18’lik bir fark bulunmasına ve 4. sınıf öğrencileri 3. sınıf öğrencilerine göre daha olumlu gözükmeye rağmen, “ $p < 0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.096 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden büyük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

İkinci faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin sınıflarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. İkinci faktöre yönelik olarak, 3. sınıf öğrencilerinin ortalaması 3.94, 4. sınıf öğrencilerinin ortalaması 4.03 bulunmuştur. 3. sınıf öğrencileri ile 4. sınıf öğrencileri arasında 0.09’luk bir fark bulunmasına ve 4. sınıf öğrencileri 3. sınıf öğrencilerine göre daha olumlu gözükmeye rağmen, “ $p < 0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.255 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden büyük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Üçüncü faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin sınıflarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Üçüncü faktöre yönelik olarak, 3. sınıf öğrencilerinin ortalaması 3.68, 4. sınıf öğrencilerinin ortalaması 3.67 bulunmuştur. 3. sınıf öğrencileri ile 4. sınıf öğrencileri arasında 0.01’lik bir fark bulunmasına ve 3. sınıf öğrencileri 4.

sınıf öğrencilerine göre daha olumlu gözükmesine rağmen, “ $p < 0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.893 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden büyük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Dördüncü faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin sınıflarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Dördüncü faktöre yönelik olarak, 3. sınıf öğrencilerinin ortalaması 3.21, 4. sınıf öğrencilerinin ortalaması 3.39 bulunmuştur. 3. sınıf öğrencileri ile 4. sınıf öğrencileri arasında 0.18’lik bir fark bulunmasına ve 4. sınıf öğrencileri 3. sınıf öğrencilerine göre daha olumlu gözükmesine rağmen, “ $p < 0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.144 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden büyük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Öz değerlendirmelerin geneline uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin sınıflarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Öğrencilerin öz değerlendirmelerinin geneline yönelik olarak, 3. sınıf öğrencilerinin ortalaması 3.57, 4. sınıf öğrencilerinin ortalaması 3.67 bulunmuştur. 3. Sınıf öğrencileri ile 4. sınıf öğrencileri arasında 0.10’luk bir fark bulunmasına ve 4. sınıf öğrencileri 3. sınıf öğrencilerine göre daha olumlu gözükmesine rağmen, “ $p < 0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.245 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden büyük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Öğrencilerin Derse İlişkin Öz Değerlendirmelerinin Çalgılara Göre İncelenmesi

Öğrencilerin çalgılarına göre derse ilişkin öz değerlendirmelerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla, faktör analizinde gruplanan sorulara ayrı ayrı ve akabinde de öz değerlendirme sorularının bütününe Tek yönlü (faktörlü) varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Ölçeğin analiz sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü Faktör Grubunun ve Öğrenci Öz Değerlendirmelerinin Genelini Çalgılara Göre Karşılaştırılması

Birinci Faktör-Akorda İşleyici Hareketler					
Çalgılar	n	$\bar{X}$	SS	F	p
Yan Flüt	35	3.293	0.828	1.639	0.137
Keman	73	3.575	0.737		
Viyolonsel	20	3.485	0.875		
Gitar	51	3.677	0.899		
Viyola	18	3.920	0.516		
Bağlama	22	3.363	1.033		
Diğer (Ud, Şan, vb.)	13	3.604	0.631		
İkinci Faktör-Basit Akor Kurumları ve Hareketleri					
Çalgılar	n	$\bar{X}$	SS	F	p
Yan Flüt	35	3.921	0.474	1.985	0.069
Keman	73	3.878	0.645		
Viyolonsel	20	4.275	0.526		
Gitar	51	4.056	0.718		
Viyola	18	4.236	0.521		
Bağlama	22	3.823	0.789		
Diğer (Ud, Şan, vb.)	13	4.067	0.437		
Üçüncü Faktör-Armonide Yan Basamaklar ve Dominantlar					
Çalgılar	n	$\bar{X}$	SS	F	p
Yan Flüt	35	3.517	0.691	0.915	0.485

Keman	73	3.704	0.658		
Viyolonsel	20	3.720	0.716		
Gitar	51	3.703	0.828		
Viyola	18	3.955	0.420		
Bağlama	22	3.554	0.989		
Diğer (Ud, Şan, vb.)	13	3.561	0.618		
Dördüncü Faktör-Armonide Tonal Değişim Elementleri					
Çalgılar	n	Ȳ	SS	F	p
Yan Flüt	35	3.121	0.783		
Keman	73	3.332	0.767		
Viyolonsel	20	3.443	0.919		
Gitar	51	3.352	1.085	0.875	0.514
Viyola	18	3.486	0.862		
Bağlama	22	3.045	1.200		
Diğer (Ud, Şan, vb.)	13	3.519	0.790		
Öz Değerlendirme Genel Sonuçlarının Çalgılarına Göre Karşılaştırılması					
Çalgılar	n	Ȳ	SS	F	p
Yan Flüt	35	3.468	0.520		
Keman	73	3.615	0.564		
Viyolonsel	20	3.704	0.578		
Gitar	51	3.684	0.749	1.262	0.276
Viyola	18	3.869	0.489		
Bağlama	22	3.446	0.842		
Diğer (Ud, Şan, vb.)	13	3.653	0.407		

Birinci faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin çalgılarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Birinci faktöre yönelik olarak, “ $p<0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.137 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden büyük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

İkinci faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin çalgılarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. İkinci faktöre yönelik olarak, “ $p<0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.069 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden büyük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Üçüncü faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin çalgılarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Üçüncü faktöre yönelik olarak, “ $p<0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.485 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden büyük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Dördüncü faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin çalgılarına göre faktörde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Dördüncü faktöre yönelik olarak, “ $p<0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.514 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden büyük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Öz değerlendirmelerin geneline uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin çalgılarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Öğrencilerin öz değerlendirmelerinin geneline yönelik olarak, “ $p<0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.276 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden büyük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Öğrencilerin Derse İlişkin Öz Değerlendirmelerinin Çalgılarına Olan İlgi Derecelerine Göre İncelenmesi

Öğrencilerin çalgılarına olan ilgi derecelerine göre derse ilişkin öz değerlendirmelerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla, faktör analizinde gruplanan sorulara ayrı ayrı ve akabinde de öz değerlendirme sorularının bütününe Tek yönlü (faktörlü) varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Ölçeğin analiz sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü Faktör Grubunun ve Öğrenci Öz Değerlendirmelerinin Genelinin Çalgılarına Olan İlgi Derecelerine Göre Karşılaştırılması

Birinci Faktör-Akorda İşleyici Hareketler					
Çalgı İlgi Dereceleri	n	$\bar{X}$	SS	F	p
Çok Az	9	3.063	0.942	2.246	0.065
Az	15	3.466	0.673		
Orta	52	3.362	0.819		
Fazla	61	3.655	0.742		
Çok Fazla	95	3.663	0.859		
İkinci Faktör-Basit Akor Kurulumları ve Hareketleri					
Çalgı İlgi Dereceleri	n	$\bar{X}$	SS	F	p
Çok Az	9	3.236	0.700	7.671	0.000
Az	15	3.783	0.650		
Orta	52	3.843	0.603		
Fazla	61	3.969	0.616		
Çok Fazla	95	4.201	0.575		
Üçüncü Faktör-Armonide Yan Basamaklar ve Dominantlar					
Çalgı İlgi Dereceleri	n	$\bar{X}$	SS	F	p
Çok Az	9	3.000	0.940	5.432	0.000
Az	15	3.480	0.806		
Orta	52	3.496	0.689		
Fazla	61	3.673	0.644		
Çok Fazla	95	3.887	0.695		
Dördüncü Faktör-Armonide Tonal Değişim Elementleri					
Çalgı İlgi Dereceleri	n	$\bar{X}$	SS	F	p
Çok Az	9	2.875	1.121	3.204	0.014
Az	15	3.325	0.802		
Orta	52	3.004	0.907		
Fazla	61	3.352	0.788		
Çok Fazla	95	3.503	0.937		
Öz Değerlendirme Genel Sonuçlarının Çalgılarına Olan İlgi Derecelerine Göre Karşılaştırılması					
Çalgı İlgi Dereceleri	n	$\bar{X}$	SS	F	p
Çok Az	9	3.062	0.830	5.772	0.000
Az	15	3.502	0.625		
Orta	52	3.420	0.586		
Fazla	61	3.642	0.540		
Çok Fazla	95	3.804	0.616		

Birinci faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin çalgılarına olan ilgi derecelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Birinci faktöre yönelik olarak, “ $p < 0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.065 bulunmuş olup, “p” değeri

0.05 değerinden büyük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

İkinci faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin çalgılarına olan ilgi derecelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. İkinci faktöre ilişkin farklar Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Öğrencilerin Derse İlişkin Öz Değerlendirmelerinde Çalgılarına Olan İlgi Derecelerine Göre İkinci Faktördeki Farkı Gösteren Tukey Testi Sonuçları

Farklar	P
Çok Az – Çok Fazla	0.000
Çok Az – Fazla	0.007
Çok Az – Orta	0.044
Orta – Fazla	0.006

Çalgılarına olan ilgi derecelerine göre ikinci faktöre yönelik olarak, öz değerlendirmelerine çok az diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler arasında, çok az diyen öğrenciler ile fazla diyen öğrenciler arasında, çok az diyen öğrenciler ile orta diyen öğrenciler ve orta diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Çalgılarına olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerin ortalaması 4.201, fazla diyen öğrencilerin ortalaması 3.969, orta diyen öğrencilerin ortalaması 3.843, çok az diyen öğrencilerin ortalaması 3.236 bulunmuştur. Çalgılarına olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerle çok az diyen öğrenciler arasında 0.965’lik bir fark vardır ve ilgi derecesine çok fazla diyen öğrenciler çok az diyen öğrencilere göre daha olumlu gözükmektedir. Çalgılarına olan ilgi derecesine fazla diyen öğrencilerle çok az diyen öğrenciler arasında 0.733’lük bir fark vardır ve ilgi derecesine fazla diyen öğrenciler çok az diyen öğrencilere göre daha olumlu gözükmektedir. Çalgılarına olan ilgi derecesine orta diyen öğrencilerle çok az diyen öğrenciler arasında 0.607’lik bir fark vardır ve ilgi derecesine orta diyen öğrenciler çok az diyen öğrencilere göre daha olumlu gözükmektedir. Çalgılarına olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerle orta diyen öğrenciler arasında 0.358’lik bir fark vardır ve ilgi derecesine çok fazla diyen öğrenciler orta diyen öğrencilere göre daha olumlu gözükmektedir.

Üçüncü faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin çalgılarına olan ilgi derecelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Üçüncü faktöre ilişkin farklar Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9: Öğrencilerin Derse İlişkin Öz Değerlendirmelerinde Çalgılarına Olan İlgi Derecelerine Göre Üçüncü Faktördeki Farkı Gösteren Tukey Testi Sonuçları

Farklar	P
Çok Az – Çok Fazla	0.003
Orta – Çok Fazla	0.012

Çalgılarına olan ilgi derecelerine göre üçüncü faktöre yönelik olarak, öz değerlendirmelerine çok az diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler arasında ve orta diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Çalgılarına olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerin ortalaması 3.887, orta diyen öğrencilerin ortalaması 3.496, çok az diyen öğrencilerin ortalaması 3.000 bulunmuştur. Çalgılarına olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerle çok az diyen öğrenciler arasında 0.887’lik bir fark vardır ve ilgi derecesine

çok fazla diyen öğrenciler çok az diyen öğrencilere göre daha olumlu gözükmektedir. Çalgılarına olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerle orta diyen öğrenciler arasında 0.391'lik bir fark vardır ve ilgi derecesine çok fazla diyen öğrenciler orta diyen öğrencilere göre daha olumlu gözükmektedir.

Dördüncü faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin çalgılarına olan ilgi derecelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Dördüncü faktöre ilişkin farklar Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10: Öğrencilerin Derse İlişkin Öz Değerlendirmelerinde Çalgılarına Olan İlgi Derecelerine Göre Dördüncü Faktördeki Farkı Gösteren Tukey Testi Sonuçları

Farklar	P
Orta – Çok Fazla	0.012

Çalgılarına olan ilgi derecelerine göre dördüncü faktöre yönelik olarak, öz değerlendirmelerine orta diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Çalgılarına olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerin ortalaması 3.503, orta diyen öğrencilerin ortalaması 3.004 bulunmuştur. Çalgılarına olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerle orta diyen öğrenciler arasında 0.499'luk bir fark vardır ve ilgi derecesine çok fazla diyen öğrenciler orta diyen öğrencilere göre daha olumlu gözükmektedir.

Öz değerlendirmelerin geneline uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin çalgılarına olan ilgi derecelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Öğrencilerin öz değerlendirmelerinin geneline ilişkin farklar Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11: Öğrencilerin Çalgılarına Olan İlgi Derecelerine Göre Derse İlişkin Öz Değerlendirmelerinin Geneline İlişkin Farkı Gösteren Tukey Testi Sonuçları

Farklar	P
Çok Az – Çok Fazla	0.004
Orta – Çok Fazla	0.002

Çalgılarına olan ilgi derecelerine göre öz değerlendirmelerinin geneline yönelik olarak, öz değerlendirmelerine çok az diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler arasında ve orta diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Çalgılarına olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerin ortalaması 3.804, orta diyen öğrencilerin ortalaması 3.420, çok az diyen öğrencilerin ortalaması 3.062 bulunmuştur. Çalgılarına olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerle çok az diyen öğrenciler arasında 0.742'lik bir fark vardır ve ilgi derecesine çok fazla diyen öğrenciler çok az diyen öğrencilere göre daha olumlu gözükmektedir. Çalgılarına olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerle orta diyen öğrenciler arasında 0.384'lük bir fark vardır ve ilgi derecesine çok fazla diyen öğrenciler orta diyen öğrencilere göre daha olumlu gözükmektedir.

Öğrencilerin Derse İlişkin Öz Değerlendirmelerinin Piyanoya Olan İlgi Derecelerine Göre İncelenmesi

Öğrencilerin piyanoya olan ilgi derecelerine göre derse ilişkin öz değerlendirmelerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla, faktör analizinde gruplanan sorulara ayrı ayrı ve akabinde de öz değerlendirme sorularının bütününe Tek yönlü

(faktörlü) varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Ölçeğin analiz sonuçları Tablo 37, 39, 41, 42, 43'te verilmiştir.

Tablo 12: Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü Faktör Grubunun ve Öğrenci Öz Değerlendirmelerinin Genelinin Piyanoya Olan İlgi Derecelerine Göre Karşılaştırılması

Birinci Faktör-Akorda İşleyici Hareketler					
Piyano İlgi Dereceleri	n	$\bar{X}$	SS	F	p
Çok Az	24	3.083	0.810	4.353	0.002
Az	31	3.290	0.923		
Orta	81	3.604	0.720		
Fazla	45	3.736	0.822		
Çok Fazla	50	3.745	0.791		
İkinci Faktör-Basit Akor Kurulumları ve Hareketleri					
Piyano İlgi Dereceleri	n	$\bar{X}$	SS	F	p
Çok Az	24	3.744	0.705	4.187	0.003
Az	31	3.810	0.613		
Orta	81	3.939	0.570		
Fazla	45	4.186	0.613		
Çok Fazla	50	4.185	0.619		
Üçüncü Faktör-Armonide Yan Basamaklar ve Dominantlar					
Piyano İlgi Dereceleri	n	$\bar{X}$	SS	F	p
Çok Az	24	3.595	0.914	1.899	0.112
Az	31	3.525	0.672		
Orta	81	3.604	0.688		
Fazla	45	3.808	0.717		
Çok Fazla	50	3.868	0.659		
Dördüncü Faktör-Armonide Tonal Değişim Elementleri					
Piyano İlgi Dereceleri	n	$\bar{X}$	SS	F	p
Çok Az	24	3.109	1.130	2.268	0.063
Az	31	3.088	0.780		
Orta	81	3.273	0.906		
Fazla	45	3.358	0.831		
Çok Fazla	50	3.615	0.885		
Öz Değerlendirme Genel Sonuçlarının Piyanoya Olan İlgi Derecelerine Göre Karşılaştırılması					
Piyano İlgi Dereceleri	n	$\bar{X}$	SS	F	p
Çok Az	24	3.399	0.727	3.656	0.007
Az	31	3.427	0.543		
Orta	81	3.594	0.604		
Fazla	45	3.754	0.572		
Çok Fazla	50	3.830	0.606		

Birinci faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin piyanoya olan ilgi derecelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Birinci faktöre ilişkin farklar Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13: Öğrencilerin Derse İlişkin Öz Değerlendirmelerinde Piyanoya Olan İlgi Derecelerine Göre Birinci Faktördeki Farkı Gösteren Tukey Testi Sonuçları

Farklar	P
Çok Az – Çok Fazla	0.008
Çok Az – Fazla	0.011
Çok Az – Orta	0.041

Piyanoya olan ilgi derecelerine göre birinci faktöre yönelik olarak, öz değerlendirmelerine çok az diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler arasında, çok az diyen öğrenciler ile fazla diyen öğrenciler arasında ve çok az diyen öğrenciler ile orta diyen öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Piyanoya olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerin ortalaması 3.745, fazla diyen öğrencilerin ortalaması 3.736, orta diyen öğrencilerin ortalaması 3.604, çok az diyen öğrencilerin ortalaması 3.083 bulunmuştur. Piyanoya olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerle çok az diyen öğrenciler arasında 0.662'lik bir fark vardır ve ilgi derecesine çok fazla diyen öğrenciler çok az diyen öğrencilere göre daha olumlu gözükmektedir. Piyanoya olan ilgi derecesine fazla diyen öğrencilerle çok az diyen öğrenciler arasında 0.653'lük bir fark vardır ve ilgi derecesine fazla diyen öğrenciler çok az diyen öğrencilere göre daha olumlu gözükmektedir. Piyanoya olan ilgi derecesine orta diyen öğrencilerle çok az diyen öğrenciler arasında 0.521'lik bir fark vardır ve ilgi derecesine orta diyen öğrenciler çok az diyen öğrencilere göre daha olumlu gözükmektedir.

İkinci faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin piyanoya olan ilgi derecelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. İkinci faktöre ilişkin farklar Tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14: Öğrencilerin Derse İlişkin Öz Değerlendirmelerinde Piyanoya Olan İlgi Derecelerine Göre İkinci Faktördeki Farkı Gösteren Tukey Testi Sonuçları

Farklar	P
Çok Az – Çok Fazla	0.033
Çok Az – Fazla	0.037

Piyanoya olan ilgi derecelerine göre ikinci faktöre yönelik olarak, öz değerlendirmelerine çok az diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler arasında ve çok az diyen öğrenciler ile fazla diyen öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Piyanoya olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerin ortalaması 4.185, fazla diyen öğrencilerin ortalaması 4.186, çok az diyen öğrencilerin ortalaması 3.744 bulunmuştur. Piyanoya olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerle çok az diyen öğrenciler arasında 0.441'lik bir fark vardır ve ilgi derecesine çok fazla diyen öğrenciler çok az diyen öğrencilere göre daha olumlu gözükmektedir. Piyanoya olan ilgi derecesine fazla diyen öğrencilerle çok az diyen öğrenciler arasında 0.442'lik bir fark vardır ve ilgi derecesine fazla diyen öğrenciler çok az diyen öğrencilere göre daha olumlu gözükmektedir.

Üçüncü faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin piyanoya olan ilgi derecelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Üçüncü faktöre yönelik olarak, “ $p < 0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.112 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden büyük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Dördüncü faktör grubuna uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin piyanoya olan ilgi derecelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Dördüncü faktöre yönelik olarak, “ $p < 0.05$ ” formülüne göre ölçeğin “p” değeri 0.063 bulunmuş olup, “p” değeri 0.05 değerinden büyük olması sebebiyle, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Öz değerlendirmelerin geneline uygulanan analizler sonucunda; öğrencilerin piyanoya olan ilgi derecelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Öğrencilerin öz değerlendirmelerine ilişkin farklar Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15: Öğrencilerin Piyanoya Olan İlgi Derecelerine Göre Derse İlişkin Öz Değerlendirmelerinin Genelindeki Farkı Gösteren Tukey Testi Sonuçları

Farklar	P
Çok Az – Çok Fazla	0.036
Az – Çok Fazla	0,032

Piyanoya olan ilgi derecelerine göre öz değerlendirmelerinin geneline yönelik olarak, öz değerlendirmelerine çok az diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler ve az diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Piyanoya olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerin ortalaması 3.830, az diyen öğrencilerin ortalaması 3.427 çok az diyen öğrencilerin ortalaması 3.399 bulunmuştur. Piyanoya olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerle çok az diyen öğrenciler arasında 0.431’lik bir fark vardır ve ilgi derecesine çok fazla diyen öğrenciler, çok az diyen öğrencilere göre daha olumlu gözükmektedir. Piyanoya olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerle az diyen öğrenciler arasında 0.403’lük bir fark vardır ve ilgi derecesine çok fazla diyen öğrenciler, çok az diyen öğrencilere göre daha olumlu gözükmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada kullanılan demografik verilere ve araştırmanın alt başlıklarına ilişkin sonuçlara ve bu sonuçlara ilişkin önerilere yer verilmiştir.

Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan 233 lisans öğrencisinin; %55,8’inin Kadın, %44,2’sinin Erkek olduğu görülmüştür.

Araştırmada yer alan öğrencilerin; %48,1’inin lisans üçüncü sınıfta, %51,9’unun lisans dördüncü sınıfta öğrenim gördüğü saptanmıştır.

Araştırmada yer alan öğrencilerin; %15’i yan flüt üzerine, %31,3’ü keman üzerine, %8,6’sı viyolonsel üzerine, %21,9’u gitar üzerine, %7,7’si viyola üzerine, %9,4’ü bağlama üzerine, %5,6’sı ise ud, klarnet, şan, v.b. gibi diğer çalgılar üzerine öğrenim görmekte oldukları tespit edilmiştir.

Araştırmada yer alan öğrencilerin; %63,5’inin güzel sanatlar lisesinden, %36,5’inin diğer liselerden mezun olduğu saptanmıştır.

Araştırmada yer alan öğrencilerin piyanoya olan ilgi düzeyleri incelendiğinde; %10,3’ünün çok az düzeyde, %13,3’ünün az düzeyde, %34,8’inin orta düzeyde, %19,3’ünün fazla düzeyde, %21,5’inin çok fazla düzeyde ilgili olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada yer alan öğrencilerin enstrümanlarına olan ilgi düzeyleri incelendiğinde; %3,9'unun çok az düzeyde, %6,4'ünün az düzeyde, %22,3'ünün orta düzeyde, %26,2'sinin fazla düzeyde, %40,8'inin çok fazla düzeyde ilgili olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin Armoni Dersine İlişkin Öz Değerlendirmeleri

Öğrencilerin armoni dersine ilişkin öz değerlendirmelerinin, ölçeğin maddeleri özelinde iyi ve çekimser düzeylerin dengeli bir şekilde dağıldığı tespit edilmiş olup, ölçeğin genelinde çekimser düzeyde olduğu gözlemlenmiştir.

Öğrencilerin Derse İlişkin Öz Değerlendirmelerinin Cinsiyete Göre İncelenmesi

Öğrencilerin derse ilişkin öz değerlendirmelerinde hem faktör gruplarına göre, hem de bütün halinde değerlendirildiğinde cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin Derse İlişkin Öz Değerlendirmelerinin Mezun Oldukları Lise Türüne Göre İncelenmesi

Öğrencilerin derse ilişkin öz değerlendirmelerinin mezun oldukları lise türüne göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair yapılan karşılaştırmalar sonucunda;

Birinci faktör grubu olan “Akorda İşleyici Hareketler” üzerinde yapılan karşılaştırmada, güzel sanatlar lisesi mezunu öğrencilerin öz değerlendirmeleri, diğer liselerden mezun olan öğrencilerin öz değerlendirmelerinden daha olumludur.

İkinci faktör grubu olan “Basit Akor Kurulumları ve Hareketleri” üzerinde yapılan karşılaştırmada, her iki grup adına da anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Üçüncü faktör grubu olan “Armonide Yan Basamaklar ve Dominantlar” üzerinde yapılan karşılaştırmada, güzel sanatlar lisesi mezunu öğrencilerin öz değerlendirmeleri, diğer liselerden mezun olan öğrencilerin öz değerlendirmelerinden daha olumludur.

Dördüncü faktör grubu olan “Armonide Tonal Değişim Elementleri” üzerinde yapılan karşılaştırmada, güzel sanatlar lisesi mezunu öğrencilerin öz değerlendirmeleri, diğer liselerden mezun olan öğrencilerin öz değerlendirmelerinden daha olumludur.

Maddelerin bütünü üzerinde yapılan karşılaştırmada, güzel sanatlar lisesi mezunu öğrencilerin öz değerlendirmeleri, diğer liselerden mezun olan öğrencilerin öz değerlendirmelerinden daha olumludur.

Lehimler ve Cengiz'in (2018) yaptığı araştırma göz önüne alındığında, mezun oldukları lise türüne göre öğrencilerin armoni dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur. Buradan yola çıkarak değerlendirildiğinde, güzel sanatlar mezunu öğrencilerin armoni dersine ilişkin öz değerlendirmelerinde güzel sanatlar lisesi mezunu öğrencilerin öz değerlendirmelerinin, diğer liselerden mezun olan öğrencilerin öz değerlendirmelerine göre daha olumlu olduğu gözlemlenmektedir. Bunun, öğrencilerin okullarında aldıkları eğitim sonucu oluşturdukları bilgi birikiminin bir sonucu olarak düşünebiliriz.

Öğrencilerin Derse İlişkin Öz Değerlendirmelerinin Sınıflara Göre İncelenmesi

Öğrencilerin derse ilişkin öz değerlendirmelerinde hem faktör gruplarına göre, hem de bütün halinde değerlendirildiğinde sınıflarına göre anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin Derse İlişkin Öz Değerlendirmelerinin Çalgılara Göre İncelenmesi

Öğrencilerin derse ilişkin öz değerlendirmelerinde hem faktör gruplarına göre, hem de bütün halinde değerlendirildiğinde çalgılarına göre anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin Derse İlişkin Öz Değerlendirmelerinin Çalgılarına Olan İlgili Derecelerine Göre İncelenmesi

Öğrencilerin derse ilişkin öz değerlendirmelerinin çalgılarına olan ilgi derecelerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair yapılan karşılaştırmalar sonucunda;

Birinci faktör grubu olan “Akorda İşleyici Hareketler” üzerinde yapılan karşılaştırmada, beş ilgi derecesinde de anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

İkinci faktör grubu olan “Basit Akor Kurulumları ve Hareketleri” üzerinde yapılan karşılaştırmada, çalgısına olan ilgi derecesine çok az diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler arasında, çok az diyen öğrenciler ile fazla diyen öğrenciler arasında, çok az diyen öğrenciler ile orta diyen öğrenciler arasında ve orta diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Çalgısına olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerin öz değerlendirmeleri, orta ve çok az diyen öğrencilerin öz değerlendirmelerine göre, orta ve fazla diyen öğrencilerin öz değerlendirmeleri de çok az diyen öğrencilerin öz değerlendirmelerine göre daha olumludur.

Üçüncü faktör grubu olan “Armonide Yan Basamaklar ve Dominantlar” üzerinde yapılan karşılaştırmada, çalgısına olan ilgi derecesine çok az diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler arasında, orta diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Çalgısına olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerin öz değerlendirmeleri, orta ve çok az diyen öğrencilerin öz değerlendirmelerine göre daha olumludur.

Dördüncü faktör grubu olan “Armonide Tonal Değişim Elementleri” üzerinde yapılan karşılaştırmada, çalgısına olan ilgi derecesine orta diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Çalgısına olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerin öz değerlendirmeleri, orta diyen öğrencilerin öz değerlendirmelerine göre daha olumludur.

Maddelerin bütünü üzerinde yapılan karşılaştırmada, çalgısına olan ilgi derecesine çok az diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler arasında, orta diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Çalgısına olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerin öz değerlendirmeleri, orta ve çok az diyen öğrencilerin öz değerlendirmelerine göre daha olumludur.

Çalgı çalma süresi ve çalgıda elde edilen deneyim, çalgıda gelişimi sağlayan önemli etken olduğu ve öğrencinin çalgısına olan ilgi derecesiyle paralellik gösterdiği düşünülmektedir. Aynı şekilde öğrenci çalgısında iyi bir seviyeye ulaşmışsa ve çalgısına ilgi derecesi yüksek ise, bu durumun armoni dersine ilişkin öz değerlendirmesine olumlu şekilde yansıtacağı düşünülmektedir. Bu sebeple Özmenteş ve Özmenteş’in (2009) araştırması incelendiğinde, öğrencilerin çalgılarına tutumları çalgı çalma sürelerine göre anlamlı bir farklılık gösterirken, çalgı deneyimlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Benzer şekilde, öğrencilerin armoni dersine ilişkin öz değerlendirmeleri, çalgılarına olan ilgilerine göre incelendiğinde, çalgısına ilgisi az olan öğrencilerin armoni dersine ilişkin öz değerlendirmeleri

zayıf, çok fazla diyen öğrencilerin ise iyi olduğu gözlemlenmekte ve iki araştırma arasında bağlantı gösterdiği gözlemlenmektedir.

Öğrencilerin Derse İlişkin Öz Değerlendirmelerinin Piyanoya Olan İlgili Derecelerine Göre İncelenmesi

Öğrencilerin derse ilişkin öz değerlendirmelerinin piyanoya olan ilgi derecelerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine dair yapılan karşılaştırmalar sonucunda;

Birinci faktör grubu olan “Akorda İşleyici Hareketler” üzerinde yapılan karşılaştırmada, piyanoya olan ilgi derecesine çok az diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler arasında, çok az diyen öğrenciler ile fazla diyen öğrenciler arasında, çok az diyen öğrenciler ile orta diyen öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Piyanoya olan ilgi derecesine çok fazla, fazla ve orta diyen öğrencilerin öz değerlendirmeleri, çok az diyen öğrencilerin öz değerlendirmelerine göre daha olumludur.

İkinci faktör grubu olan “Basit Akor Kurulumları ve Hareketleri” üzerinde yapılan karşılaştırmada, piyanoya olan ilgi derecesine çok az diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler arasında ve çok az diyen öğrenciler ile fazla diyen öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Piyanoya olan ilgi derecesine çok fazla ve fazla diyen öğrencilerin öz değerlendirmeleri, çok az diyen öğrencilerin öz değerlendirmelerine göre daha olumludur.

Üçüncü faktör grubu olan “Armonide Yan Basamaklar ve Dominantlar” üzerinde yapılan karşılaştırmada, beş ilgi derecesinde de anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Dördüncü faktör grubu olan “Armonide Tonal Değişim Elementleri” üzerinde yapılan karşılaştırmada, beş ilgi derecesinde de anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Maddelerin bütünü üzerinde yapılan karşılaştırmada, piyanoya olan ilgi derecesine çok az diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler arasında ve az diyen öğrenciler ile çok fazla diyen öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Çalgısına olan ilgi derecesine çok fazla diyen öğrencilerin öz değerlendirmeleri, çok az ve az diyen öğrencilerin öz değerlendirmelerine göre daha olumludur.

Armoni dersinin içerisinde piyanonun aktif olarak kullanılması dolayısıyla, piyano ve armoni dersleri iç içe olan ve birbirini tamamlayan iki ders olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin armoni dersine ilişkin öz değerlendirmeleri piyanoya olan ilgi derecelerine göre incelendiğinde, Çevik ve Güven’in (2011) çalışmasına göre, müzik öğretmeni adayı öğrencilerin piyano dersine yönelik tutumları belirli değişkenlere değişiklik göstermekle birlikte genel tutumları değerlendirildiğinde olumsuz yönde anlamlı bir farklılık bulunduğu gözlemlenmektedir. Piyano dersine ilgisi çok az ve az olan öğrencilerin armoni dersine yönelik öz değerlendirmelerinin de zayıf olduğu, çok fazla diyenlerin de armoni dersine yönelik öz değerlendirmelerinin iyi olduğu gözlemlenmiştir. Bu sebeple iki araştırma arasında bağlantı olduğu söylenebilir.

Öneriler

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda, elde edilen bulgulara göre aşağıda çeşitli öneriler getirilmiştir:

Güzel sanatlar lisesi öğrencileri ile diğer liselerden mezun öğrencilerinin armoni dersine yönelik öz değerlendirmeleri sonucunda ortaya çıkan ders yeterliliğindeki farkın kapanması için çalışmalar yapılabilir.

Öğrencilerin yetkin oldukları çalgıların armoni dersi içinde aktif kullanılmasının sağlanması, çaldıkları eserler üzerinde armonik çözümlemeler yapılması, çaldıkları enstrümanlar için çoksesli düzenleme çalışmaları yapmalarının sağlanması üzerine çalışmalar yapılabilir.

Öğrencilerin piyano dersinde çaldıkları eserler üzerinde armonik çözümlemeler yapmaları sağlanması, armoni dersinde yapılan çözümlemelerde piyanonun hem öğrenci, hem de öğretmen tarafından aktif kullanılmasının sağlanması, öğrencilerin piyanoyu aktif kullanacakları armonik besteleme çalışmaları yapması üzerine çalışmalar yapılabilir.

Öğrencilerin armoni dersine yönelik öz değerlendirmeleri sonucunda, ilgili dersin hocaları tarafından ortaya çıkan eksikliklerin tespiti ve bu eksikliklere yönelik tamamlayıcı çalışmalar yapılabilir.

Armoni dersinin içeriğindeki konuların bireysel çalgı ve piyano dersleri ile ortak paydada buluşabileceği ve bireysel çalgı ile piyanonun aktif kullanılabilmesi, güzel sanatlar mezunu öğrenciler ile birlikte diğer liselerden mezun öğrencilerin de zorluk yaşamadan katılım sağlayabileceği farklı çalışma yöntemleri geliştirilmesi üzerine çalışmalar yapılabilir.

Armoni dersinin içeriğinin gelişmesi, zenginleşmesi diğer dersler ile bağlantılarının sağlanması için öğrencilerin fikirlerine danışılabilir, gelecek dönütlere göre yeni çalışmalar yapılabilir.

Armoni dersine yönelik yeterliliklerinin ölçülmesi için geleneksel yöntemlerin dışında, duyuşsal ve teorik bilgilerinin dahi iyi tespiti için yeni yöntemler geliştirilebilir.

KAYNAKLAR

- Bahar, M., Nartgün, Z., Durmuş, S., & Bıçak, B. (2015). *Ölçme ve değerlendirme teknikleri öğretmen el kitabı*. Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş., & Çakmak, E. K. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Çevik, D. B., Canbey, E. G., & Taviloğlu, İ. (2012). Armoni eğitimi neden zordur? *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(27), 69-83.
- Güven, E., & Çevik, D. B. (2011). Müzik öğretmeni adaylarının piyano dersine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*(29), 103-120.
- Kalkandelen, N. Ç., Erdem. (2021). Armoni Dersine İlişkin Öz Değerlendirme Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*(114), 346-355.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar-ilkeler-teknikler*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kutlu, Ö., Doğan, C. D., & Karakaya, İ. (2017). *Ölçme ve değerlendirme performans ve portfolyoya dayalı durum belirleme*. Pegem Akademi.
- Lehimler, E., & Cengiz, C. (2018). Armoni dersine ilişkin tutum ölçeği geliştirme çalışması. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*(40), 42-55.
- Loewengard, M. (1905). *Harmony*. Albert Stahl.
- Morris, R. O. (1932). *Figured harmony at the keyboard part 1*. Oxford University Press.

- Öz, N. B. (2001). İnsanın kültürel gelişiminde müzik eğitiminin önemi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 101-106.
- Özmenteş, S., & Özmenteş, G. (2009). Çalgı çalışmaya ilişkin tutum, bireysel özellikler ve performans düzeyi ilişkileri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 353-360.
- Piston, W. (1959). *Harmony*. Victor Gollancz Ltd.
- Reitan, I. E. (2009). Students' attitudes to aural training in an academy of music. *Nordic Research in Music Education*, 11, 207-220.
- Say, A. (2001). *Müziğin kitabı*. Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Sevgi, A. (2003). *Nasıl bir müzik öğretmeni* Cumhuriyetimizin 80. Yılında Müzik Sempozyumu Bildirisi, İnönü Üniversitesi.
- Şen, Ü. S. (2016). *Müzik estetiği üzerine*. Pegem Akademi.
- Uçan, A. (2005). *Müzik eğitimi temel kavramlar-ilkeler-yaklaşımlar ve Türkiye'deki durum*. Evrensel Müzik Evi.
- Uluç, M. Ö. (2002). *Müzik işaretleri ve terimleri sözlüğü*. Yurtrenkleri Yayınevi.
- Uysal, K. (2008). *Öğrencilerin ölçme değerlendirme sürecine katılması: akran değerlendirme ve öz değerlendirme* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.